
Nationella prov i grundskolans årskurs 9

Historia
Årskurs 9
Vårterminen 2022

Inledning

Utgångspunkten för de nationella proven i historia är kursplanen i historia. Denna har det övergripande målet att **utveckla elevers historiemedvetande** genom tre samverkande förmågor: kunskap om historia, kunskap om hur historia skapas och kunskap om hur historia används. För att göra detta betonas även en fjärde förmåga – att använda historiska begrepp.

Historiemedvetande innebär att vi försöker orientera oss i och förstå nuet med hjälp av tolkningar av det förflutna, för att kunna förhålla oss till och ha en handlingsberedskap inför framtiden. Våra behov av orientering bestämmer vilka frågor vi ställer till det förflutna för att kunna förstå nuet. Det innebär att de förmågor som kursplanen vill utveckla hos elever, och som provet med hjälp av kunskapskraven ska pröva, på olika sätt utvecklar deras historiemedvetande.¹

Provbeskrivning

Det nationella provet i historia för åk 9 läsåret 2021/22 genomfördes som två delprov om vardera 120 minuter den 3 och 5 maj. Delprov A innehöll 11 uppgifter och Delprov B 11 uppgifter. Totalt innehöll provet således 22 uppgifter som bedömdes i enlighet med kunskapskraven för historia åk 9.

De förmågor som anges i kursplanen och de kunskapskrav som relateras till respektive förmåga har varit utgångspunkten för provkonstruktionen och bedömningen. De flesta av uppgifterna i provet riktar sig mot en av förmågorna men det finns även uppgifter som riktar sig mot två av förmågorna. Antalet uppgifter var för den förmåga som behandlar referensramskunskaper 17; för förmågan att hantera källor fyra; för förmågan att reflektera över historieanvändning fyra och för förmågan att använda begrepp två. För fem av uppgifterna behandlades två förmågor samtidigt. Eftersom uppgifterna gett belägg för nivån A gavs de underliggande nivåerna E och C också belägg. Det totala antalet belägg i provet var 60.

Vid provkonstruktionen var målet att alla kunskapskrav skulle provas. Detta mål uppnåddes och samtliga progressionsbaserade kunskapskrav kunde provas upp till nivån för A. Provet innehöll också stödstrukturer i form av enkla bedömningsmatriser för att eleven skulle kunna se vilken progression som efterfrågades i svaret.

Förutom kunskapskravet så utgjorde även det centrala innehållet utgångspunkten för provkonstruktionen och där var målet var att sprida uppgifternas innehåll jämnt över de olika kunskapsområdena. Även detta mål uppnåddes.

För att underlätta elevers förståelse av provet genomgick det en omfattande språkgranskning av erfarna lärare i svenska som andraspråk. Denna språkgranskning föranledde ett stort antal justeringar. Ett konsekvent vägval gjordes ifråga om källtexter vilka skrevs om på enkel svenska för

¹ 2021/22 års prov baseras på Lgr11 och i föreliggande provrapport används därför inte den nya terminologin i Lgr22.

att underlätta elevers förståelse.

Bedömningsanvisningarna bestod som i tidigare prov av flera olika delar. I samtliga uppgifter angavs vilka bedömningsaspekter som var aktuella samt progressionen i uppgiften. För större öppna uppgifter angavs även en bedömningsmatris där progressionen tydliggjordes samt ett antal kommenterade autentiska exempelsvar som ett stöd för att konkretisera bedömningsmatrisens innehåll. I dessa öppna uppgifter angavs dessutom vanliga orsaker till att elevsvar inte uppnådde belägg för E.

Förändringar i konstruktionen av 2022 års prov i förhållande till föregående år

- Eleverna är osäkra på hur de ska använda informationen om källorna i källuppgifterna.
Åtgärd: I den information till eleven som finns i början av provet har vi förtydligat informationen gällande källuppgifterna.
- Provets omfattning uppfattas fortfarande som ett problem av en del lärare.
Åtgärd: Eftersom tidsåtgången för de större öppna uppgifterna i provet är omfattande har antalet av dessa begränsats till tre. Antalet uppgifter med slutna svarsformat har ökat från tio till elva. Fyra uppgifter, företrädesvis om källor, har ett blandat format. Övriga uppgifter är öppna kortsvarsfrågor.
- Provggruppen har under en längre tid konstaterat att öppna format gynnar flickor medan slutna format gynnar pojkar. I provet 2022 har pojkar som grupp lyckats bättre än flickor som grupp. En av orsakerna till detta kan vara att andelen uppgifter med slutna format succesivt har ökat. Den tidigare projektledaren Fredrik Alvéen har i en studie undersökt skillnader mellan flickor och pojkars resultat på nationella prov i historia från 2013 och framåt. I studien konstaterar Alvéen att de nationella proven över tid har fokuserat mer på referensramskunskaper och då särskilt politisk historia, samt att andelen slutna format och kortsvar har ökat. Parallellt med denna förändring gällande provets innehåll och format har gruppen pojkar presterat bättre och bättre.² 2022 var första gången pojkar hade fler A och en högre genomsnittlig provbetygspoäng än flickor. Noteras kan att redan 2019 fick pojkar något fler A men flickorna hade fortfarande, mycket marginellt, högre genomsnittlig provbetygspoäng.
Åtgärd: Provggruppen fortsätter att vara uppmärksam på förändringen och hur den kan relateras till konstruktionen av provet, men vi noterar samtidigt att förändringarna i Lgr22 och den kommande digitaliseringen kommer att bibehålla och kanske till och med förstärka skillnaden.

² Alvéen, F. (2021). "Please let it be a history test with a content I can handle: How girls and boys perform in the national test in history in Sweden." In Carrasco, C. J. G., Martínez, P. M. & Facal, R. L. (eds), *Handbook of Research on Teacher Education in History and Geography*, Berlin: Peter Lang.

Resultat

Provbetyg

Ett provbetyg sattes på provet utifrån de principer som redan beskrivits. Provbetygen fördelades enligt nedanstående diagram.

Diagram 1. Fördelningen av provbetygen på 2022 års prov i relation till slutbetyg 2022.

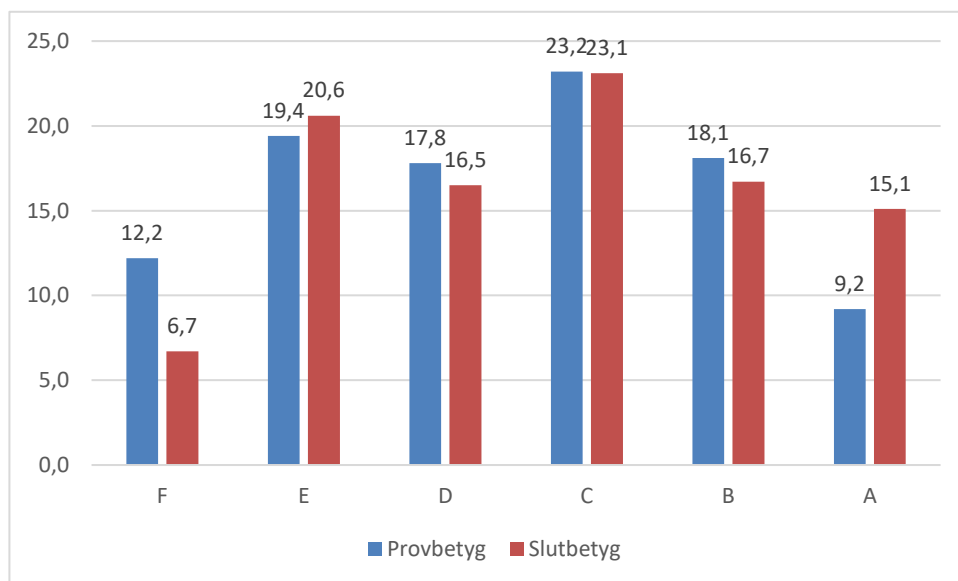
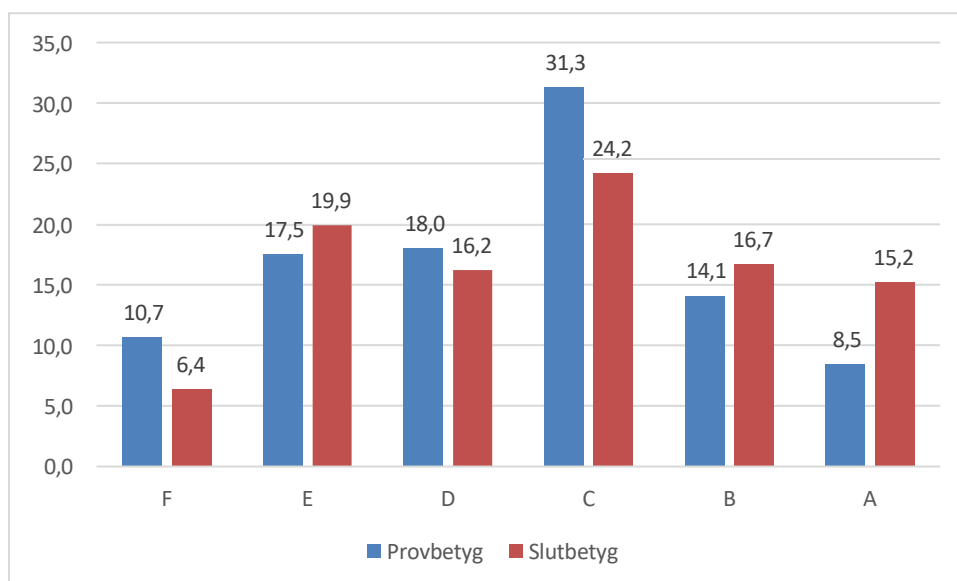

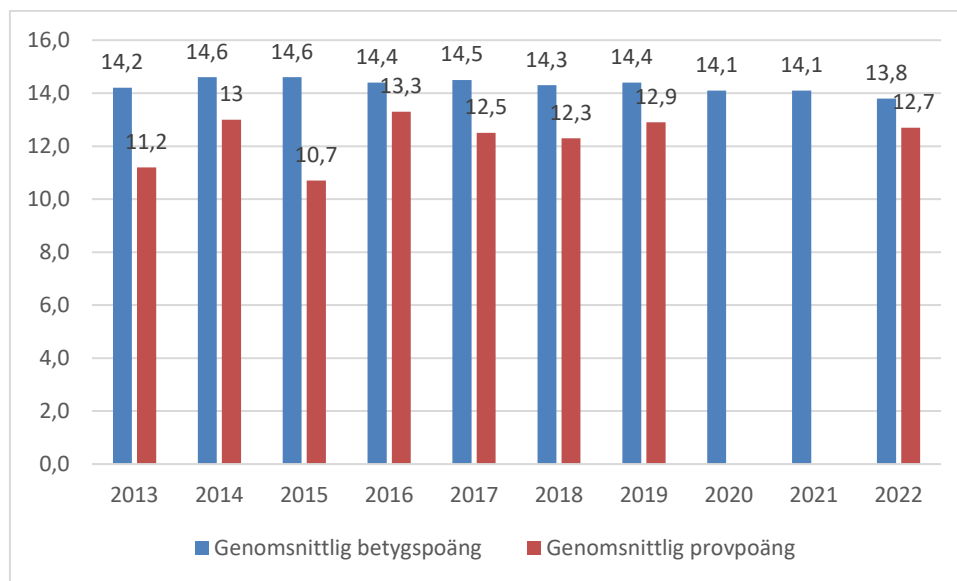
Diagram 2. Fördelningen av provbetygen på 2019 års prov i relation till slutbetyg 2019.

Vid en jämförelse med 2019 års resultat, då 8,5 procent av eleverna erhöll provbetyget A och 2022 då 9,2 procent erhöll provbetyget A, visar resultatet en relativt stor stabilitet. Jämförelsen mellan andelen

F i 2019 års prov och andelen F i 2022 års prov visar också på viss stabilitet. Stor skillnad finns dock i betyget C. I jämförelse med slutbetygen ligger provbetygen E, D, C och B mycket nära. En högre andel E än D i provbetyget motsvaras av en högre andel E än D i slutbetyget. Anmärkningsvärd är diskrepansen mellan andelen högsta betyg A och lägsta betyg F, i provbetyg respektive slutbetyg. Denna skillnad är dock stabil, såtillvida att den har återupprepats varje år i nationella provet i historia.

Diagram 3. Fördelningen av genomsnittlig betygs-poäng 2013-2022 i relation till genomsnittlig provpoäng. Åren 2020 och 2021 ställdes NP in på grund av pandemin.

Med undantag för de första NP proven 2013-2015 har den genomsnittliga provbetygs-poängen rört sig mellan 12-13 provbetygs-poäng. Årets resultat på 12,7 poäng är 0,2 poäng lägre än 2019. Sedan 2017 har nationella provet i historia bara varierat 0,4 provbetygs-poäng och visar därför stor stabilitet när det gäller den genomsnittliga provbetygs-poängen. Skillnaden mellan den genomsnittliga slutbetygs-poängen och den genomsnittliga provbetygs-poängen har sedan 2017 sjunkit från 2 poäng 2017 till 1,1 poäng 2022. En förklaring till detta kan dels vara att provet blivit stabilare också i förhållande till slutbetygen och att lärare i högre grad tar hänsyn provbetyget i NP. Den sjunkande trenden för de genomsnittliga slutbetygs-poängen indikerar att man inte kan tala om betygsinflation i historia i årskurs 9.

Uppgiftsresultat

För att kunna behandla resultatet på uppgiftsnivå har elevresultat på individnivå insamlats. Lärare som genomfört provet i samhällsorienterande ämnen uppmanades att till 30 juni rapportera in resultaten på uppgiftsnivå för de elever som var födda den 6:e, 16:e och den 26:e i varje månad i en digital databas. Inmatningen gjordes för var och en av provets uppgifter. Resultaten för 2013 elever rapporterades in på detta sätt. Eftersom det utgör cirka sju procent av de elever som genomförde provet är den

statistiska säkerheten relativt god och betygsfördelningen överensstämmer i stort med slutresultatet på provet. Detta underlag är därför användbart för att analysera tendenser på uppgiftsnivå och för olika kunskapskrav. Dessutom skickades kopior på drygt 400 fullständiga prov in för alla elever den födda 15:e varje månad.

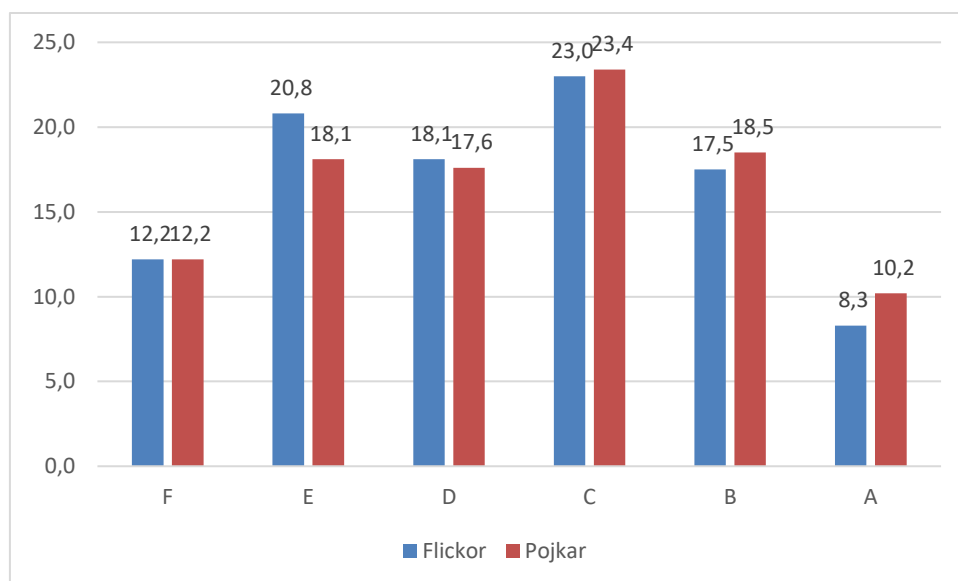
De ämnesspecifika förmågorna och delar av kunskapskrav

I provrapporter från 2013 till 2018 har en kvantitativ analys av elevers prestationer i förhållande till de fyra förmågor som anges i kursplanen genomförts. En sådan analys är inte längre möjlig att göra på grund av att de olika förmågorna inte längre särskiljs i alla uppgifter.

Resultat fördelat på faktorerna kön och undervisning i svenska som andraspråk

Vid en jämförelse av provet mellan flickors och pojkars resultat för samtliga elever som genomfört provet, framkommer att pojkarna för första gången har uppnått något högre resultat.

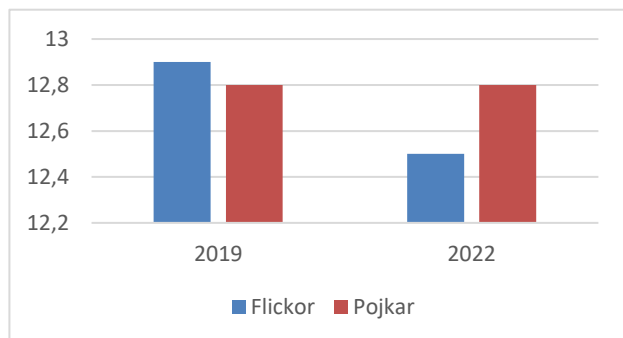
Diagram 4: Resultat fördelat på kön av samtliga elever som genomfört provet.

Resultatet på provet i historia avviker därmed från den generella bilden i andra prov, att flickor har högre resultat än pojkar. En analys på uppgiftsnivå utifrån de 2013 elever vars resultat rapporterats in, visar dock att endast två uppgifter har gynnat pojkar svagt medan sex uppgifter har gynnat flickor, varav en uppgift har gynnat flickor starkt. De två uppgifter som gynnat pojkar hade båda ett slutet svarsformat. Samtliga uppgifter som gynnat flickor hade öppna svarsformat. Resultatet för proven de senaste åren ligger helt i linje med detta resultat. Pojkar förefaller gynnas, starkt eller svagt, av slutna format och flickor, starkt eller svagt, av öppna format. Det går också att se en tydlig skillnad i hur uppgifter gynnar pojkar respektive flickor i uppgiftens ämnesval. Av sekretesskäl kan den skillnaden inte analyseras i provet 2022, men den tidigare refererade undersökningen av Alvén visar att i tidigare prov gynnas pojkar av uppgifter som prövar referensramskunskaper. En jämförelse mellan den genomsnittliga provbetygspoängen för flickor och pojkar på 2019 års prov och provet 2022 bekräftar

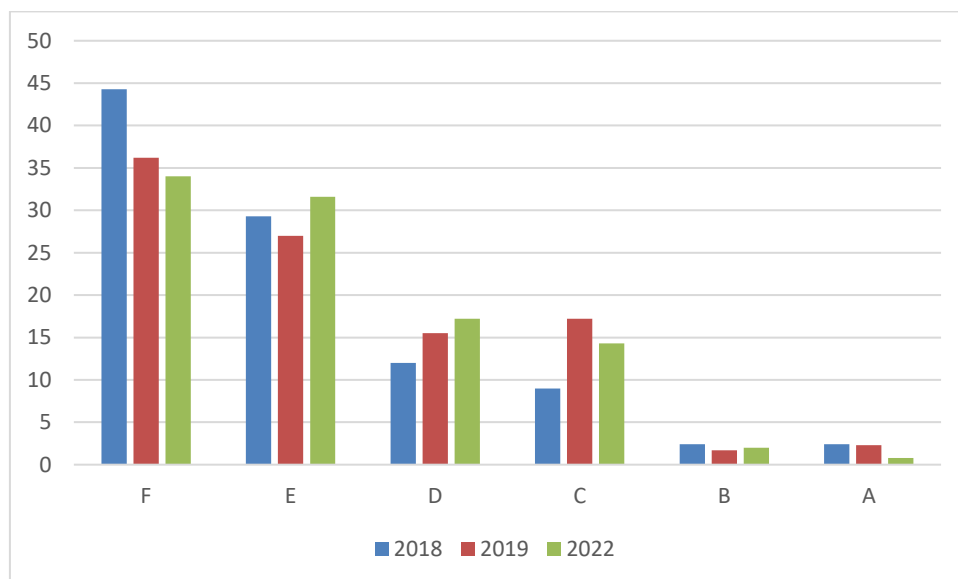
denna förändring. Där framgår också att den kan tolkas som att det inte är pojkar som har förbättrat sitt resultat så mycket som att flickors resultat har sjunkit. Provggruppen kommer i sitt vidare arbete att vara uppmärksam på hur valet av format och innehåll i uppgifterna kan relateras till skillnader i resultat för flickor och pojkar.

Diagram 5: Resultat i form av genomsnittliga provbetygspoäng fördelat på kön 2019 och 2022.

Vid en fördelning av resultaten på ämnena svenska respektive svenska som andraspråk visar det sig att elever som läser svenska som andraspråk får lägre resultat än övriga elever.

Diagram 6: Resultat i procent för elever med svenska som andraspråk 2018, 2019 och 2022.

En analys på uppgiftsnivå visar att tre uppgifter statistiskt sett har gynnat elever med svenska som andraspråk svagt, medan två uppgifter missgynnat dessa elever svagt. Det går inte att utläsa något mönster som pekar på att uppgifter med slutet svarsformat systematiskt gynnar eller missgynnar elever med svenska som andraspråk.

En möjlig orsak till att elever som läser svenska som andraspråk har fått lägre resultat än elever med svensk bakgrund kan vara läs- och skrivförmågan. För att klara en uppgift i ett skriftligt prov

måste eleven kunna läsa och förstå uppgiften och därefter formulera sitt svar i skrift. Elever som läser svenska som andraspråk har ofta olika kunskapsområden inom vilka de kan sakna vissa begrepp vilket medför att flerspråkigheten kan inverka på deras läsförståelse på uppgiftsnivå. Då dessa domäner kan skifta på individnivå går det inte att utesluta att detta kan förklara en del av skillnaderna i resultatet. Provet genomgick en omfattande språkgranskning av lärare i svenska som andraspråk, men det är svårt att kompensera flerspråkighetens effekter fullt ut. Viktigt att notera är dock minskningen av antalet elever, vilka läser svenska som andraspråk, med provbetyget F.

Att resultatet genomgående är något högre för gruppen som läser svenska som andraspråk i årets prov än i 2019 och 2018 års prov kan ha en förklaring i att andelen nyinvandrade elever succesivt har sjunkit. Troligen fanns här en stor grupp av de elever som läser svenska som andraspråk.

Provet konsistens

Ett mått på provets inre konsistens är Cronbachs Alpha. Detta mått innebär att det ska finnas en överensstämmelse mellan olika elevers lösningsfrekvens för olika uppgifter. Elever som löser uppgifter på en högre nivå ska genomgående lösa den typen av uppgifter på samma nivå. Omvänt ska elever som löser uppgifter på en lägre nivå genomgående lösa uppgifter på denna nivå. Måttet anger att uppgifterna i högre eller mindre grad mäter samma kvaliteter. Ett bra resultat på provnivå brukar anges som 0,9 och över. Resultatet för provet var 0,9306 vilket är något högre än 2019 och tyder på god konsistens hos provet som helhet. Resultatet på gruppnivå, till exempel för uppgifter för kunskapskrav kopplade till en viss förmåga, bör vara över 0,7. Resultatet för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna fördelade sig enligt nedanstående tabell.

Tabell 1: Cronbachs Alpha för uppgifter för kunskapskrav kopplade till de olika förmågorna

Referensram	0,8829
Källor	0,6967
Historieanvändning	0,6787
Begrepp*	

*Endast två uppgifter fanns kopplade till denna förmåga och kan därför inte behandlas statistiskt.

Uppgifterna om referensramskunskaper har ett tillfredställande värde. När det gäller källor och historiebruk har dock resultatet sjunkit marginellt under 0,7. Resultatet ligger dock högre än proven 2013-2017. Uppgifterna i årets prov skiljer sig inte från de tidigare åren och det är därför svårt att analysera denna förändring. Att antalet uppgifter på källor och bruk bara är fyra per förmåga gör också mätningen något mindre tillförlitlig.

Lärarenkät

Som ett led i uppföljningen av det nationella provet användes en digital lärarenkät. Lärarna ombads i

lärarinformationen att besvara denna och antalet som gjorde enkäten var 201. En uppskattning utifrån antalet elever som genomförde proven är att det utgör något mindre än 20 procent av den aktuella lärargruppen. Den första delen av enkäten bestod av frågor som var gemensamma för alla samhällsorienterande ämnen. Till provet i historia fanns dessutom en andra del av enkäten med frågor som endast gällde detta prov.

En stor majoritet eller 71 procent angav att de helt eller till stor del uppfattade provet i sin helhet som bra medan 26 procent svarade till viss del. Svaren på frågan indikerar lärarnas uppfattning om hela provet och genomförandeprocessen. Det var en tydlig ökning av de positiva svaren jämfört med enkäten 2018 och på samma nivå som enkäten 2019. Angående skrivtiden ansåg 86 procent att 120 min/delprov var lagom långt men 8 procent menade att skrivtiden var för kort (ned 10 procent sedan 2019). Svaren indikerar att omfattningen av 2022 års ligger mer i linje än tidigare med lärares förväntningar.

På frågan om i hur hög grad stoffet behandlats i undervisningen svarade omkring 93 procent att det behandlats i hög eller ganska hög grad. En fråga i lärarenkäten gällde hur väl elevernas resultat låg i linje med deras övriga prestationer under läsåret och där angav drygt 72 procent att så var fallet för flertalet elever. När det gäller balansen mellan öppna och strukturerade svarsformat ansåg drygt 79 procent av de svarande lärarna att denna var lagom 2022 (ned från 86 procent 2019). Antalet strukturerade svarsformat var ungefär detsamma i proven 2019 och 2022 så vad förändringen beror på är det svårt att dra några slutsatser om.

Omkring 86 procent av lärarna ansåg att svårighetsgraden på delprov A var lagom (upp 20 procent sedan 2019), och cirka 78 procent ansåg att den var lagom på delprov B (ned 12 procent sedan 2019). Totalt sett tycker således lärarna att svårighetsgraden på provet 2022 var mer rimlig än svårighetsgraden på provet 2019. För provbetyget A ansåg 78 procent av lärarna att betygsgränsen var rimlig och cirka 15 procent att den var satt för högt och 7 procent att den var satt för lågt. Ungefär 65 procent ansåg att gränsen för provbetyget E var rimlig medan drygt 32 procent ansåg att den var för lågt satt. (Vi noterar samtidigt att 12,2 procent av eleverna fick provbetyget F medan motsvarande procentsats gällande slutbetyget var 6,7 procent.) Siffrorna för svårighetsgraden är som framkommer mycket lika resultatet av enkäten 2019.

Ungefär 78 procent av lärarna ansåg att bedömningsanvisningarna helt eller till stor del gav ett bra stöd. Andra omdömen som handlar om provets effekter är att cirka 70 procent av lärarna instämmer helt eller till stor del i att provet bidragit till att konkretisera kursplanen.

Sammanfattningsvis så uppfattar de allra flesta av de svarande lärarna provet som bra, lagom svårt, lagom omfattande och betygsgränserna som rimliga. Uppenbarligen har också ansträngningarna att göra provet mindre tidskrävande genom slutna svarsformat påverkat lärares uppfattning om rimligheten i provets omfattning.

Slutsatser

Baserat på det statistiska underlaget och lärarenkäten är de viktigaste slutsatserna gällande provet 2021/22:

- Provets omfattning uppfattas mindre än tidigare som ett problem. En stor grupp av de lärare som genomförde provet anser att den anslagna tiden räcker till.
- De tydliga skillnaderna mellan flickors och pojkars prestationer på uppgifter med olika format bör så långt det är möjligt analyseras ytterligare. Provet 2022 visar på en förändring från de tidigare resultaten där flickor som grupp hade högre resultat. Förändringen kan förklaras med en ökad andel strukturerade format samt en ökad andel uppgifter som fokuserar på referensramskunskap. Därför kommer provgruppen att vara uppmärksam på detta i sitt vidare arbete.